

Ngũ Hành Sơn

Ngũ Hành Sơn hay núi Non Nôm là tên chung của một danh thắng gồm 6 ngọn núi đá vôi nhô lên trên mặt bãi cát ven biển, trên một diện tích khoảng 2 km², gồm: Kim Sơn, Mọc Sơn, Thủy Sơn (lớn, cao và đẹp nhất), Họa Sơn (có hai ngọn) và Thạch Sơn, nằm cách trung tâm thành phố Đà Nẵng khoảng 8 km về phía Đông Nam, ngay trên tuyến đường Đà Nẵng - Hội An; nay thuộc phường Hòa Hải, quận Ngũ Hành Sơn, thành phố Đà Nẵng, Việt Nam.

Tên núi Non Nôm (tức Non Nôm Sơn) đã có từ lâu đời, và đã đi vào ca dao Việt Nam như một tiếng kể kinh nghiệm về thời tiết của người dân địa phương:

Chiều chiều mây phủ Sơn Trà,

Sớm rờn Non Nôm trời đã chuyển mưa.

Theo một số người, tên Ngũ Hành Sơn không mang tính hoa mỹ hơn, mà người đi ra nó đã dựa vào thế đất, thế núi và có một hợp các yếu tố của thuyết âm dương-ngũ hành.

Tuy nhiên, từ cuối thế kỷ 19, một nhà nghiên cứu người Pháp là Albert Sallet, thì lại dựa vào chữ viết của núi đá để đặt tên cho thắng cảnh là “Les montagnes de marbre” (Nhóm núi đá cẩm thạch)

Mô tả của núi này, trong sách Địa Nam địa chí của biên có đoạn viết:

...“Tả trong Sa Động đất ngẩng lên 6 ngọn núi đá. Sông rộng vòng phía tây, biển lớn bao phía đông, hình núi như n hoặt. Trông như, nhìn ra xa, sắc như gấm mây, rất đáng yêu....Phía đông có đài Văn Hải, phía tây có đài Văn Giang, mỗi đài lại có một bài văn bia ghi lại. Bên hồ chùa Tam Thai có phúc địa Động Thiên, đó có hành cung, là một đài danh thắng của một trấn Quảng Nam”.

Thật vậy, Ngũ Hành Sơn nằm giữa vùng cát trắng mịn trên biển Non Nôm kéo dài đến bán đảo Tiên Sa. Theo các nhà địa chất học, của núi này thực ra đây là các hòn đảo ở gần biển do tác động của thủy triều phù sa bồi đắp, nên liên với lục địa. Dãy dài, vì bề mặt của và khí hậu tác động xói mòn tạo ra những hang động đẹp và hình thù kỳ thú. Đỉnh biển, đá cẩm thạch tại đây có màu ngũ sắc, phân chia theo từng núi: đá ở Thủy Sơn thường có màu hồng, ở Mọc Sơn thường có màu trắng, ở Họa Sơn thường có màu đỏ, ở Kim Sơn thường có màu tím và ở Thạch Sơn thường có màu nâu. Quanh Ngũ Hành Sơn, về phía đông có biển Đông với bãi cát mịn trắng chạy dọc ven biển; về phía tây và nam là sông Cù Cờ chảy qua hòa vào nhánh sông Cẩm Lệ. Ở thế kỷ 17-18, nhánh sông này là đường thủy thông thương huyết mạch giữa Đà Nẵng với Hội An, về sau bị bồi lấp.

Các loại thực vật quý có ở đây, là: Thiên tuế, Thạch trâm ngọc sanh, Cung-nhân-thảo (Amaryllis) lài trắng, Cẩm nh-thiên (Crassule), Mọc tê, Châm ngọc nãi, Thạch lý (M. Vyridiflora, có tinh dầu dùng để trét ghe thuyền), Tầm quý... Về hoa rừng có nhiều loại phong lan. Về động vật có loài khỉ Đồi

hiện, và các loài dơi, chim hạc, v.v...

Ngoài các di sản văn hoá lịch sử còn in đậm trong các hang động, và trên mặt công trình chùa, tháp dưới các thềm kiến trúc, như mặt trời quang Trữn Quang Diêu, đền thờ công chúa Ngọc Lan (em gái vua Minh Mạng), bút tích sắc phong quốc tử còn lưu giữ tại chùa Tam Thai của triều Nguyễn, v.v;... đây còn có các di tích lịch sử dưới tranh của nhân dân Việt như Đóa Đào núi đá Chông, hang Bà Tho, núi Kim Sơn, hang Âm Phủ, v.v..

5 hang động:

Kim Sơn

Kim Sơn ở phía Bắc. Hình dáng núi trông như mặt quạt chuông úp sấp, nằm giữa Hố và Sơn và Thụ Sơn, và bên cạnh dòng sông Trũng nước dài vài sông Hàn. Ngày nay dòng sông Trũng nước đã bị lấp mặt phẳng thành ruộng và ao hồ. Nằm trên lưng núi này là ngôi chùa Quan Âm kính vâng động Quan Âm huyền bí.

Mộc Sơn

Mộc Sơn ở phía Đông Nam, nằm song song với núi Thụ Sơn. Dù mang tên là "mộc", nhưng cây cối ở đây rất ít. Theo Quách Tấn, xưa kia núi này cũng là một hòn đảo, với sông núi động động, đá trũng nhô lên tua tủa. Về sau, sông núi ở phía Bắc và phía Nam bị đào xói nên trông như mặt bể thành hồ lớn.

Thu Sơn

Thu Sơn nằm trên dải đất trũng theo hướng Đông Bắc, khoảng 07 ha, cao khoảng 120 m. Vì núi có ba đỉnh nằm ba tầng giống như ba ngôi sao Tam Thai ở dưới chòm sao Đới Hùng (dân gian gọi là Sao Cày), nên còn có tên gọi là núi Tam Thai. Đây là ngọn núi lớn, cao và đẹp nhất, thũng động đẹp nhất của núi.

Số lượng ba đỉnh của núi:

-Thũng động Thai : là ngọn cao nhất 106 m ở phía Tây Bắc của Thu Sơn, đáng kể có: chùa Tam Thai, chùa Tam Tôn, chùa Tỳ Tâm, khu Hành Cung, Vũng Giang Đài (đài ngắm sông) [11], động Hoa Nghiêm (mặt trong sông thũng động này có thũng động nước Thiên Y A Na của người Chăm), động Huyền Không, động Linh Nha,...

-Trung Thai : là ngọn thấp nhất ở phía Nam của Thu Sơn, đáng kể có: Củng trệ (Củng Vân Căn Nguyễn Tự Quật), động Vân Thông (tên gọi là Hang Lớn Trữn), động Thiên Long (tên gọi là Hang Rừng), động Thiên Phủ của Đóa a...

-Hố Thai : là ngọn phía Đông thấp nhất của Thu Sơn, đáng kể có: chùa Linh Động, tháp Xá Lợi, Vũng Hố Đài (đài ngắm biển), động Tầng Chấn...

Đỉnh biển, trên Thu Sơn còn có hai di vật quý hiếm, đó là tấm bia Phò Đà Sơn Linh Trung Phật tử động Hoa Nghiêm, và tấm Kim bài hình quạt tim lớn có bút tích của vua Minh Mạng ban tặng cho chùa Tam Thai.

Theo thông tin trên website Ngũ Hành Sơn, thì ngay lúc đầu (1825) vua Minh Mạng đến chầu ở núi Thụ Sơn, đã cho xây dựng hai con đường bậc cấp đi lên núi, đó là lối đi lên chùa Tam Thai và lối đi lên chùa Linh Động (xưa gọi là đường Chấn). Ngày nay, hai con đường này là cửa ngõ phía Tây gồm có 156 bậc đá dẫn đến chùa Tam Thai (xây dựng năm 1630), và cửa ngõ phía đông gồm có 108 bậc dẫn đến chùa Linh Động.